

DE DOODSTRAF IN GODS WET

ds. R. D. Anderson (laatst aangepast 7 februari 2013)

In Nederland is tegenwoordig meer dan 50 procent van de bevolking voor de doodstraf. Het is mijns inziens een goede ontwikkeling dat over dit onderwerp nagedacht wordt en dat er meer en meer ingezien wordt dat de doodstraf een Bijbels gegeven is. Toch blijven er bij velen vragen over. Hoe dan? Wat zegt de Bijbel nu precies over dit onderwerp? In de volgende bladzijden hoop ik hier iets over te zeggen. Eerst wil ik een grondslag leggen door te spreken over wat de Bijbel zegt over rechtspraak in het algemeen.

Rechtspraak in de Bijbel

In Romeinen 12:19 zegt de apostel Paulus: *Wreekt uzelf niet, geliefden, maar laat plaats voor de toorn, want er staat geschreven: Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, spreekt de Here.* Paulus citeert uit Deuteronomium 32:35. In hoofdstuk 13 van deze brief aan de Romeinen legt Paulus uit *hoe* de Here (onder meer) het kwade vergeldt, met name, door middel van de overheden. Paulus zegt, *er is geen overheid dan door God en die er zijn, zijn door God gesteld.* En hij past dat toe door te waarschuwen dat overheidspersonen optreden *namens* God om misdaad te straffen. Sterker nog, de overheid *staat in de dienst van God als toornende wreekster voor hem die kwaad bedrijft* (Rom. 13:4).

Twee punten zijn hier van belang.

1) De Bijbel geeft aan dat *elke* overheid dienst doet namens God. Net zoals bij ons hier in Nederland, had de Romeinse overheid dat niet door. Maar zelfs een niet-Christelijke overheid staat *onbewust* in de dienst van God om misdaad te vergelden. Het kernpunt is dat God van elke overheid rekenschap zal vragen op de jongste dag. *Bent u naar Mijn wil opgetreden tegen misdaad of hebt u misdaad zelfs toegestaan?* Het is duidelijk dat de regering van Nederland met een mondvul tanden zal staan—denk alleen aan het gedoog beleid inzake drugs of de legalisatie van prostitutie. Denk aan het toestaan van de moord op ongeboren kinderen! Denk aan het promoten van homoseksualiteit als alternatieve levenswijze.

2) De dienst die ook onze regering (met haar rechtsorganen) doet voor God is om op te treden als zijn *wreekster* tegen het kwaad. God heeft overheden in deze wereld gegeven om allereerst zijn *wraak* uit te oefenen tegen misdaad. Dat is hun primaire taak.

Nu is het wel zo dat wanneer wij dat woord “wraak” horen, wij het een negatieve klank geven. Dat komt omdat wij gelijk denken aan *persoonlijke* wraak die noch in onze maatschappij, noch in de Bijbel toegestaan is. Nee, persoonlijke wraak mag absoluut niet. Maar wanneer de overheid een misdadiger straf oplegt, is dat wel in de Bijbelse zin “wraak.”

Waarom? Straf-geven in de Bijbel heeft altijd te maken met *rechtzetting*. Wanneer een misdaad wordt gepleegd is iemand benadeeld. Dit nadeel moet, door middel van straf, rechtgezet worden. De straf moet van gelijke waarde zijn als het nadeel van de misdaad. Vandaar dat Vrouwe Justitia een weegschaal in haar linkerhand draagt. Een misdaad brengt de schaal uit balans, de *gepaste* straf moet de schaal weer in balans brengen.

Wanneer wij de strafmaatregelen uit Gods wet nagaan zien wij dat zij gebaseerd zijn op drie uitgangspunten die als volgt samen te vatten zijn:¹

1) *Schade verricht per ongeluk hoeft niet hersteld te worden*

Wanneer er geen kwade bedoeling was, geen haat of toorn, en schade per ongeluk wordt veroorzaakt, zegt de Here dat de dader geen schuld treft. Hij hoeft dan ook geen vergoeding te betalen.

---

¹ Zie verder mijn artikel “The Penal Law of the Book of the Covenant.” Elk principe moet natuurlijk wel in de praktijk toegepast worden. Met het oog hierop laten de detailwetten zien hoe om te gaan met bijzondere gevallen en waar om bijzondere redenen uitzonderingen gemaakt moeten worden.

2) *Schade verricht door nalatigheid vereist herstel*

Als nalatigheid bewezen kan worden zijn alle kosten voor herstel of vergoeding voor rekening van de dader. Hij krijgt echter geen formele straf.

3) *Schade verricht met boze opzet vereist niet alleen herstel, maar ook een gelijke schade voor de dader.*

Hier komen wij op het principe: *Oog om oog, tand om tand* (Deut. 19:21). Met andere woorden, elke (opzettelijke) misdaad moet een gepaste straf krijgen. Het is een uitspraak met een juridische context. Vandaar dat de Here Jezus zich fel tegen de Farizeeërs keerde wanneer zij deze uitspraak gebruikten om *persoonlijke* wraak te rechtvaardigen (Matt. 5:38-39).

Nu is het wel zo dat deze uitspraak (*oog om oog*) en het principe van rechtzetten betekent dat bij het aanbrengen van lichamelijk letsel, het slachtoffer hetzelfde letsel mag eisen als straf. Als je buurman je van je rechteroog beroofd heeft, dan heb je, volgens Gods wet, het recht om bij de rechter *zijn* rechteroog op te eisen (Lev. 24:19-20; Exod. 21:23-25). Dit klinkt gruwelijk, maar wij moeten wel beseffen dat dit in de praktijk haast nooit gebeurde.

Waarom niet? Omdat, hoewel dit principe ten grondslag ligt aan de op te leggen straf, de Here het slachtoffer de mogelijkheid geeft om de wedervergelding om te zetten in een boete. Met andere woorden, in plaats van het eisen van het rechteroog van de dader, mag je een (geld)boete van hem vragen. Het slachtoffer heeft natuurlijk veel meer aan een boete (die *hij* krijgt—niet de regering) dan aan het rechteroog van de dader—daar kan hij niets mee! Straks komen we op deze mogelijkheid tot ruiling terug, als wij het hebben over de toepassing van de doodstraf.

Wat hier nog opgemerkt moet worden is dat ook *het evangelie* gebaseerd is op deze principes. Wat tot nu toe gezegd is raakt de kern van de boodschap van de Bijbel. God is volledig rechtvaardig en Hij maakt zich druk om *rechtzetting* van het kwade. Er *moet* een gepaste straf komen op het kwade. Dat geldt ook voor het evangelie. Op de jongste dag, wanneer de Here God als rechter over deze wereld zal optreden, kan Hij geen zonden zomaar kwijtschelden. Ook moet Hij alle zonde tegen zijn eigen heiligheid *vergelden*. De enige manier om onder zijn straf uit te komen is Jezus Christus te vragen of Hij die straf voor ons wil betalen. Dat heeft Hij gedaan in zijn kruisiging. Door in Hem te geloven, mogen wij onze schuld met zijn onschuld ruilen. Hij betaalt onze straf. Hij draagt Gods terechte *wraak* op onze zonde.

De principes die God ingesteld heeft voor het afhandelen van maatschappelijke misdaad, zijn precies dezelfde principes die spelen bij de boodschap van het evangelie. Als wij geen oog meer hebben voor het ene, zullen wij ook op den duur het andere niet meer zien zitten. Hoe wij tegen de *rechtzetting* in onze maatschappij aankijken zal directe invloed hebben op hoe wij tegen het evangelie aankijken.

Vervanging van de Doodstraf in Gods wet

Al wordt de mogelijkheid tot vervanging van de letterlijk opgelegde straf weinig besproken in de Bijbel, er zijn vele indirecte aanwijzingen hiervan (vergeet niet dat de “boeken van Mozes” alleen een *selectie* bevatten van de wetten die God aan Mozes openbaarde).²

Deze mogelijkheid tot vervanging geldt ook bij bepaalde misdaden waar de *doodstraf* op staat. In Exodus 21:29vv lezen wij dat als de eigenaar van een rund dat bekend staat als gevaarlijk, dat rund niet goed bewaakt en het iemand doodt, dan zal het rund gedood worden en krijgt zijn eigenaar de doodstraf opgelegd. Maar dan lezen wij in vers 30:

Indien hem een zoengeld opgelegd wordt, dan zal hij alles wat hem opgelegd wordt, als losprijs voor zijn leven geven.

De aanklager (het naaste familielid van het slachtoffer) mag dus *in plaats van de doodstraf* een geldboete

---

² Wij weten, bijvoorbeeld, dat God vele wetten aan Abraham gaf (Gen. 26:5), maar niet één daarvan is voor ons bewaard (hoewel wij mogen aannemen dat de wetten aan Israël gegeven geen wezenlijke afwijking daarvan waren). In de tweede plaats wordt er in vele passages van het Oude Testament melding gemaakt van “wetten van Mozes” die nergens in de eerste vijf boeken van de Bijbel terug te vinden zijn, verg. 2 Kron. 30:16; Ezra 6:18; Neh. 10:32vv.

eisen.³

Uit het boek *Spreuken* leren wij dat dezelfde mogelijkheid tot omzetting bestond bij overspel. De opgelegde straf voor overspel is de doodstraf (Lev. 20:10; Deut. 22:22). Spreuken 6:32-35 (verg. 13:7-8) waarschuwt ons dat in een rechtszaak voor overspel de aanklager (de gekwetste huwelijkspartner) zo kwaad zou kunnen zijn dat hij niet eens zoengeld in plaats van de doodstraf wil ontvangen. Het recht om de officiële opgelegde straf te laten doorgaan ligt wel bij de aanklager.

*Wie overspel pleegt met een vrouw, is verstandeloos;
wie dit doet, richt zichzelf te gronde. ...
Want jaloesheid is vuurgloed in een man,
hij kent geen mededogen ten dage der wraak (d.w.z. bij de rechtszaak)
hij aanvaardt geen enkel zoenmiddel,
en blijft onverbiddelijk, al geeft gij een nog zo groot geschenk. (d.w.z. al biedt je een
vermogen aan als zoengeld)*

Toch zijn er ook sommige misdaden waarvan de Here gezegd heeft dat geen enkel zoengeld aanvaard mag worden. Wij lezen in Numeri 35:31vv.

Gij zult voor het leven van een doodslager, die des doods schuldig is, geen losgeld aannemen, maar hij zal zeker gedood worden. Gij zult evenmin losgeld aannemen voor iemand die naar zijn vrijstad gevluht is, opdat hij zou mogen terugkeren om in zijn land te wonen vóór de dood van de priester. Zo zult gij het land waarin gij woont, niet ontwijken, want bloed, dat ontwijdt het land, en voor het land kan ten aanzien van het bloed dat daarin vergoten is, geen verzoening worden gedaan dan door het bloed van degene, die het vergoten heeft.

In de context gaat het hier om moord met voorbedachten rade. Numeri 35:22vv laat zien dat bij doodslag per ongeluk de dader naar een vrijstad mag gaan waar hij moet leven tot de dood van de hogepriester.

De vraag rijst bij ons, waarom de straf op deze misdaad niet omgezet mag worden in een boete? Zou het iets te maken hebben met het gegeven dat de mens het *beeld van God* is? God wordt zelf in zijn eer aangetast door moord. Zijn beeld wordt omgebracht. Deze overweging komt nadrukkelijk ter sprake bij het stellen van de doodstraf op moord in Genesis 9:6.

Wie des mensen bloed vergiet, diens bloed zal door de mens vergoten worden, want naar het beeld Gods heeft Hij de mens gemaakt.

Waren er andere misdaden waarvoor de doodstraf *verplicht* was? Gezien het feit dat het aan de aanklager overgelaten was om te kiezen voor een geldboete, kunnen wij ervan uitgaan dat waar er geen directe aanklager is, de opgelegde straf zal moeten gelden. Dit geldt toch zeker voor misdaden waar de aanklager eigenlijk God zelf is, d.w.z., bij openlijke misdaden tegen God zoals openlijke afgoderij (Deut. 13; Lev. 20:2); het vloeken (Lev. 24:10vv; verg. Heid.Cat. v/a 100); hekserij (Lev. 20:6, 27; Exod. 22:18) en het werken op de sabbat (Exod. 31:15).

Het aanrekenen van zulke zonden tegen de Here als *misdaden* zal natuurlijk alleen voorkomen in een maatschappij die overduidelijk Christelijk is.

Er is ook de vraag of het wijs zou zijn om ons voor de doodstraf in te spannen in een maatschappij die niet Christelijk is. Brengt dat geen gevaren met zich mee? Zou een onchristelijk rechtssysteem geen misbruik kunnen maken van zo'n straf? Het eenvoudige antwoord hierop is dat voor de apostel Paulus dit argument niet kon opwegen tegen het principe van *rechtzetting* dat de Here zelf gegeven heeft, een principe dat het recht van de uitoefening van de doodstraf noodzakelijkerwijs inhoudt. In Romeinen 13:4, nadat Paulus gezegd heeft dat *alle* overheden door God gesteld zijn om Gods wraak / vergelding over het kwaad te brengen, zegt hij ...

---

³ In dit geval is de "doodstraf" formeel gezien geen straf. Er is hier sprake van schade door nalatigheid dat in principe hersteld moet worden. De doodstraf komt omdat het niet mogelijk is om een leven te herstellen. Mede daarom mag deze doodstraf omgezet worden in een boete.

Indien gij kwaad doet, wees dan bevreesd; want zij (de overheid) draagt het zwaard niet tevergeefs; zij staat immers in de dienst van God, als toornende wreekster voor hem, die kwaad bedrijft.

Het zwaard was in de oudheid (en vandaag nog) het symbool van het handhaven van recht *tot en met* de zwaarste straf, de doodstraf (waar het zwaard voor gebruikt moest worden).⁴ Vandaar dat Vrouwe Justitia niet alleen een weegschaal in haar linkerhand draagt, maar ook een zwaard in haar rechterhand.

Misbruik van de doodstraf kan, zoals bij alles, nog voorkomen. De Here zal op de jongste dag ook de rechters hiervoor verantwoordelijk houden. Maar dat weerhoudt Paulus niet om te stellen dat zelfs heidense overheden de verantwoordelijkheid dragen om terecht gebruik van de doodstraf te maken. Vergeet niet dat Paulus zelf uiteindelijk (onterecht) de doodstraf kreeg opgelegd door de Romeinse overheid!

Doodstraf en vergeving

Hoe zou je als Christelijke rechter moeten handelen als de misdadiger niet alleen toegeeft de misdaad gepleegd te hebben, maar ook om vergeving vraagt? Dit argument wordt nogal vaak gebruikt, niet alleen om de doodstraf tegen te spreken, maar eigenlijk—als je erover nadenkt—elke maatschappelijke straf in gevallen van berouw en vergeving af te doen. Het probleem lijkt zich toe te spitsen in geval van de doodstraf omdat het leven van de berouwvolle misdadiger weggenomen wordt, terwijl als dat berouw echt is, hij (zij?) geen gevaar voor de maatschappij meer vormt.

De kronkel in de redenering ligt bij die laatste zin. Straf in de Bijbel is er niet op gericht om potentiële gevaren in de maatschappij uit de weg te ruimen. Dat idee ligt wel achter ons moderne systeem van *gevangenis* straf. Wij stoppen die slechte mensen achter de tralies. Dat geeft ons een veilig gevoel. Zoals wij al boven gezien hebben, gaat het in de Bijbel om *rechtzetting*. Misdaad wordt gestraft om het opgelopen nadeel van het slachtoffer te vergoeden. Dit is Bijbelse *vergelding*.

De Here verwacht dan ook dat, bij oprecht berouw over een gepleegde zonde of misdaad, er ook de begeerte is om die zonde *recht te zetten*. Rechtzetting hoort bij het vragen van vergeving. Het één kan niet zonder het ander. Vandaar dat de Here bepaalde, dat wanneer iemand een schuldoffer in de tempel wilde brengen om daar vergeving te vragen voor zonde die begaan was tegen het eigendom van een ander, rechtzetting eerst plaats moest vinden (Lev. 6:1-7). Pas na de betaling van de vergoeding (en, in dit geval, de 20% boete voor meened) mocht de misdadiger naar de tempel om vergeving te vragen (Lev. 6:5). De betaling van de door de wet geëiste *rechtzetting* is *voorwaarde* voor vergeving van de Here.

En dat principe blijft voor ons vandaag. Eerst moeten wij onze zonden tegen onze naasten goedmaken voordat wij naar de Here durven gaan om vergeving ervoor te vragen. Dit principe geldt zowel in het algemeen als in het bijzonder wanneer een bepaalde straf door de rechter opgelegd is. Wij mogen nooit zomaar vergeving voor onze zonden van de Here vragen. Het is wel zo dat wij niet meer de bemiddeling van een priester nodig hebben, noch een offerdier. Als wij vergeving van onze zonden willen hebben mogen wij God direct daarom bidden door bemiddeling van onze hogepriester Jezus Christus. Hij is ook tegelijk ons “offerdier.” Hij is voor onze zonden gestorven, geofferd aan het kruis. Maar het principe geldt nog. Eerst onze zonden goedmaken met onze naaste, dan pas bidden om vergeving.

Dit principe moet ook gelden wanneer de rechtzetting, die tegen ons geëist wordt, de doodstraf is. Zo kon de apostel Paulus voor de rechter verklaren:

Indien ik echter schuldig ben en een halsmisdaad gepleegd heb, verzet ik mij niet tegen een doodvonnis.
(Hand. 25:11a)

In het geval dat de doodstraf terecht tegen ons geëist is, zullen wij, al zou het moeilijk zijn, onze gepaste straf aanvaarden als de door God bepaalde rechtzetting voor onze misdaad. Zodoende zullen wij oprecht berouw voor die misdaad bewijzen. En de doodstraf zullen wij ook kunnen aanvaarden omdat wij weten dat er in Christus Jezus vergeving is. En die vergeving betekent dat onze Here onze ziel wil ontvangen en ons verzekeren van de belofte van een eeuwig leven met Hem in de heerlijkheid.

---

⁴ Kruisiging was de uitzondering en mocht alleen toegepaste worden op niet-Romeinse burgers. De doodstraf werd normaal uitgevoerd door de schuldige met het zwaard te onthoofden terwijl hij stond.

Deze principes houden ook in dat als wij ooit zo in zonde vallen dat wij een halsmisdaad (volgens Gods wet) plegen, wij nog altijd bereid zullen zijn om de consequenties daarvan uit geloof te aanvaarden. Als onze maatschappij een andere (wat mildere) straf van ons eist, zullen wij alsnog beseffen dat God wat anders bepaald heeft. In geloof zal er alsnog een diep besef zijn van de ernst van onze misdaad voor Gods ogen, en de bereidheid—als wij in andere omstandigheden zouden verkeren—om zijn straf te aanvaarden. Toch mogen wij Hem dan danken dat Hij, in deze omstandigheden, ons van die geëiste straf vrij stelt. Dat moet leiden tot des te meer nederigheid tegenover Hem, en een vurige begeerte om Hem voortaan in dit leven van harte te dienen.

Doodslaan: Het Onderscheid tussen Moord en Doodslag

In Exodus 21:12-14 lezen wij het volgende:

Wie iemand zo treft, dat hij sterft, zal zeker ter dood gebracht worden. Maar voor het geval, dat hij het er niet op toelagde, doch dat God het zijn hand deed overkomen, zal Ik u een plaats aanwijzen, waarheen hij kan vluchten. Doch wanneer iemand misdadig handelt tegen zijn naaste en hem met list doodt, dan zult gij hem van mijn altaar weghalen, opdat hij sterve.

Het onderscheid tussen moord en doodslag dat hier gemaakt wordt is opvallend. Het kan ons verrassen om te leren dat God dit onderscheid op een andere manier uitlegt dan wij soms gewend zijn. Iemand die opzettelijk (en onwettig⁵) zijn naaste gedood heeft is schuldig aan moord. Dat is duidelijk. Hij verdient de doodstraf. Maar wat is doodslag zonder voorbedachten rade precies? Exodus 21 spreekt van iemand die het er niet op toelagde, maar God deed het zijn hand overkomen. In Numeri 35:22-24 worden een paar concrete voorbeelden genoemd om het voor ons duidelijk te maken. Daar wordt van de doodslager gezegd:

Maar indien hij hem onvoorziens, zonder vijandschap, gestoten of zonder opzet enig voorwerp naar hem geworpen heeft, of achteloos een steen, waardoor iemand zou kunnen sterven, op hem heeft laten vallen, zodat hij stierf, terwijl hij hem niet vijandig gezind was noch zijn kwaad zocht, dan zal de vergadering krachtens deze bepalingen recht spreken tussen degene die gedood heeft en de bloedwreker.

In deze gevallen word je van moord vrijgesproken. Je mag in de vrijstad blijven. Doodslag wordt, echter, hier gedefinieerd vanuit het gegeven dat er geen intentie was om het slachtoffer *lichamelijk letsel aan te brengen*, niet vanuit het gegeven dat er geen intentie was om het slachtoffer *te doden*. Dit is duidelijk uit de voorgaande verzen (20-21) die moord definiëren:

En indien hij hem in haat gestoten of met opzet naar hem geworpen heeft, zodat hij stierf, of indien hij hem in vijandschap met zijn hand zo geslagen heeft, dat hij stierf, zal degene die gedood heeft, zeker gedood worden; hij is een doodslager; de bloedwreker zal de doodslager doden, als hij hem aantreft.

Moord is het doden van iemand als gevolg van een mishandeling met de intentie om lichamelijk letsel aan te brengen. Het was misschien niet de intentie om de persoon feitelijk te doden, maar als hij doodgaat dan is de straf een onherroepelijke doodstraf. Dit betekent dat als je per ongeluk iemand doodt het enige dat de aanklager bewijzen moet voor een beschuldiging van “moord” is *intentie om lichamelijk letsel aan te brengen*. Als duidelijk was dat je het slachtoffer gehaat had, kon het zijn dat je in een hachelijke positie stond.

Het is tegen deze achtergrond, dat de Here Jezus zegt dat haatgevoelens tegen je naaste in Gods ogen gelijk aan moord staan.

Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult niet doodslaan; en: Wie doodslag pleegt, zal vervallen aan het gerecht. Maar Ik zeg u: Een ieder, die in toorn leeft tegen zijn broeder, zal vervallen aan het gerecht. Wie tot zijn broeder zegt: Leeghoofd, zal vervallen aan de Hoge Raad, en wie zegt: Dwaas, zal vervallen aan het hellevuur.

Als het duidelijk was dat je iemand doodgeslagen had, zou, in bepaalde omstandigheden, bewijs dat je het

---

⁵ Voorbeelden van wettige vormen van opzettelijke doodslag zijn oorlog, het neervellen van een dief op heterdaad betrapt (Exod. 22:2), of het wettig optreden als bloedwreker (zie beneden).

slachtoffer uitgescholden had eventueel voldoende kunnen zijn om je voor moord te veroordelen. Jezus zegt dat het schelden op je naaste op zich voldoende is om Gods straf te verdienen, want het gaat God om het hart. Hier in Gods wet is moord gedefinieerd vanuit de tragische gevolgen van haatgevoelens.

Als haat tegen het slachtoffer, of de intentie om lichamelijk letsel toe te brengen niet bewezen kon worden, mocht de dader naar een “vrijstad” vluchten, d.w.z. een stad die aangewezen als asieloord is. Het systeem van vrijsteden lijkt ons vreemd. Toch moeten wij ons realiseren dat het systeem van asieloorden niet alleen in de oudheid algemeen was, maar ook in Europa bestond tot aan de tijd van de Reformatie. Pas in die tijd werd het systeem over het algemeen afgeschaft.

Dat er asieloorden of vrijsteden in Israël waren is eigenlijk niets bijzonders. Zoals gezegd, was in de oudheid het idee van een plaats waar men naartoe mocht vluchten algemeen. Meestal was die plaats een heilige plaats. Een tempel is een asieloord bij uitstek. Ook in Israël mocht men naar de tempel vluchten—dat begrijpen wij uit Exodus 21, ten minste, als er gezegd wordt dat een moordenaar zelfs van het altaar weggehaald mag worden. Maar dat laatste is het opvallende in deze tekst. Nergens in de oudheid mocht je iemand van een vrijstad of een ander asieloord *weghalen*. In Israël wel. En dat heeft te maken met het onderscheid dat Gods wet maakt tussen moord en doodslag.

Het bijbels systeem van vrijsteden is in meer detail uitgewerkt in Numeri 35:9-34; Deuteronomium 4:41-43; 19:1-13 en Jozua 20:1-9. Hier in Exodus 21 wordt er slechts op gewezen en wordt tevens gesuggereerd dat Gods heiligdom als asieloord mag functioneren. (Deze wet wekt de indruk dat het al gewoonte was om een heiligdom als asieloord te gebruiken). Het systeem van vrijsteden moest functioneren als volgt: Als je iemand per ongeluk gedood had, of zelfs als je een moord gepleegd had, maar je wilde, vanwege de omstandigheden, een gerechtelijk verhoor, moest je naar een vrijstad vluchten. De Here had gezorgd dat er in Israël zes vrijsteden waren. Die steden waren Levitische steden en dus oorden waar er geen familieverbonden land was. Dat was belangrijk, want als de rechters toegaven dat je maar per ongeluk iemand gedood had, kreeg je in die stad een woning toegewezen waar je mocht leven tot aan de dood van de hogepriester. En in een Levitische stad kon dat. Geen enkel huis was aan een bepaalde familie verbonden. Geen land zou in het jubeljaar teruggegeven moeten worden (verg. Lev. 25:10).

Maar als je daar ging om aanvraag te doen voor asiel, moest je eerst de oudsten van die stad overtuigen dat je aanvraag bonafide was (Joz. 20:4). Ze moesten weten dat je geen zwerver was die gratis een nieuw huis wilde hebben. Nadat je toegelaten werd, moest je het gerechtelijk onderzoek over de doodslag afwachten. Wij leren uit Deuteronomium 19 dat het de taak was van de oudsten in de regio, waar de doodslag plaatsvond, om dit te onderzoeken. Indien bewezen werd dat je toch een moord gepleegd had (en dat moest bewezen worden door minstens twee getuigen), moesten ze dat meedelen aan de oudsten van je eigen stad. Die oudsten moesten je dan ophalen uit de vrijstad en overhandigen aan de bloedwreker aan wie de taak kwam om de doodstraf toe te passen.

Dit systeem, dat de Here ingesteld had, is heel anders dan het systeem van asielrecht in andere landen in de oudheid. Ten eerste, als je buiten Israël naar een asieloord of vrijstad ging, kreeg je niet automatisch een woning toegewezen. Dat moest je zelf allemaal uitzoeken. Maar ten tweede, als je er eenmaal was, was je voor de wet 100 procent veilig. Geen rechterlijke uitspraak kon je meer aantasten. Bovendien, iedereen mocht zo'n vrijstad binnentreden, na wat voor gepleegde misdaad ook. Dit betekende dat vrijsteden in de oudheid eigenlijk grote verzamelplaatsen van criminelen werden. Als je een ernstige misdaad gepleegd had, en je was echt bang voor de gevolgen daarvan, vluchtte je naar een vrijstad. Als je daar bleef, konden ze je nooit aantasten. In de tijd van het Romeinse imperium waren de euveld van dit systeem algemeen bekend. In de tijd van de zendingsreizen van de apostel Paulus werd het probleem vaak besproken door de senaat in Rome.⁶ Maar ze konden daar weinig aan doen. Wat wij vaak niet doorhebben is dat een van de grote vrijsteden in de oudheid de stad Efeze was waar Paulus twee jaar lang werkte aan de evangelieverkondiging. Het was niet bepaald een veilige woonplaats, maar een groot toevluchtsoord voor zware criminelen!

Gods wet regelde vrijsteden in Israël heel anders. Ten eerste, vrijsteden waren alleen toegankelijk voor degenen die doodslag per ongeluk (zonder intentie om lichamelijk letsel aan te brengen) gepleegd hadden. Ten tweede, oordeelde de rechtbank anders, dan kon je weggehaald worden om je straf toch te krijgen.

---

⁶ Het probleem werd bijzonder problematisch tijdens het bewind van keizer Tiberius (14-37 na Christus) toen zulke steden met asielstatus tot grote verzamelplaatsen van criminelen werden. Zelfs criminele slaven waren er veilig.

Het systeem van vrijsteden of asieloorden bleef na de kerstening van de Romeinse wereld. Gods wet sprak tenslotte ook over vrijsteden. De zes Levitische steden waren natuurlijk lang verdwenen. In Christelijke landen werden de kerken tot asieloorden verklaard. De kerken in die tijd hadden veel land waarop asielzoekers konden werken. Maar zo langzamerhand werd dit systeem ernstig misbruikt. Het werd gehandhaafd, niet op de manier van de Bijbel, maar op de manier van de oude Romeinen. Zware criminelen kregen door de kerken bescherming tegen een rechtsprocedure. En het was vanwege dit misbruik dat het systeem van asieloorden bij de Reformatie werd afgeschaft. Wij mogen ons wel afvragen of het niet mogelijk was geweest om het systeem te zuiveren en aan te passen naar Gods Woord.

De bloedwreker

Éen vraag blijft over: Waarom moest je sowieso in een vrijstad gaan wonen als de doodslag die je gepleegd had zuiver een ongeluk was? Dat is toch een vrij grote ingreep in het leven? Daar moest je blijven tot de dood van de hogepriester. Deze vraag kunnen wij alleen beantwoorden als wij aandacht besteden aan de zogenaamde bloedwreker.

Om te beginnen moeten wij beseffen dat de bijbelse instelling van de bloedwreker niets te maken heeft met bloedvete. Ten eerste, het woord “bloedwreker” zelf is niet erg precies vertaald. Letterlijk spreekt God van “de lossen van het bloed.” Vergoten bloed moet verzoend worden. Dáár gaat de Bijbel van uit. Vergoten bloed schreeuwt om rechtzetting, om verzoening. Wij lezen in Numeri 35:33:

Zo zult gij het land waarin gij woont, niet ontwijden, want bloed, dat ontwijdt het land, en voor het land kan ten aanzien van het bloed dat daarin vergoten is, geen verzoening worden gedaan dan door het bloed van degene, die het vergoten heeft.

Wij zien hier dat vergoten bloed het *land* ontwijdt, niet de familie van de overledene. Bij God gaat het niet om wraak voor je eigen familie, maar om rechtzetting van een misdaad die het land ontwijdt heeft, het land waarin de Here zelf Zijn woonplaats wil hebben—dat stelt het volgende vers. Uit Genesis 4:10 weten wij niet alleen *dat* vergoten bloed tot God schreeuwt, maar ook *waarom*. Wat zei God tegen Kaïn? “Hoor, het bloed van uw broeder roept tot Mij van de aardbodem.” God zei in wezen hetzelfde tot Noach toen hij stelde: *Wie des menschen bloed vergiet, diens bloed zal door de mens vergoten worden, want naar het beeld van God heeft Hij de mens gemaakt.* (Gen. 9:6) Vergoten bloed schreeuwt om verzoening. En dat is de taak van de bloedwreker—of beter, “bloedlosser.” Hij moet verzoening voor het land bewerken door de gepaste straf toe te passen op de misdadiger. Misdadig moet altijd voor Gods ogen rechtgezet worden. Het gaat hier om Gods gerechtigheid, niet de eer van de eigen familie. En God heeft het zo ingesteld dat het dichtstbijzijnde volwassen mannelijk familielid van de overledene die taak in de handen gelegd wordt—als het echt een moordenaar betreft. In geval van doodslag moest de “bloedlosser” ervoor zorgen dat de dader binnen de grenzen van de vrijstad bleef. Ook in dat geval is bloed vergoten. Degene die zoiets gedaan heeft is ook niet altijd zonder schuld geweest, al was het nalatigheid of onvoorzichtigheid. Toch hoefde hij niet met zijn leven te betalen als hij naar een vrijstad ging. Daar mocht hij op de dood van de hogepriester wachten. De dood van de hogepriester zou voor zijn bloedvergieting verzoening bewerken. Dan mocht hij weer naar huis.

Wij moeten merken dat de bloedwreker persoonlijk verantwoordelijk was voor de uitvoering van de doodstraf. Daartoe kreeg hij een opdracht van God. Hij kon het niet vermijden. Vergoten bloed moest verzoend worden. Of hij het wilde of niet, hij moest de moordenaar doden. Alleen daardoor kon het *land* verzoend worden en de toorn van God tegen de misdaad worden gestild. Maar hij moest wel wachten op de gerechtelijke procedure van de oudsten uit de regio waar de moord plaatsgevonden had (Deut. 19). Zij zouden de schuldige partij overdragen ter executie. De “bloedlosser” zou, natuurlijk, wel op zoek kunnen gaan naar iemand verdacht van moord opdat hij berecht kon worden. Maar de “bloedlosser” mocht niemand eigenmachtig doden.

Wij moeten niet denken dat het idee dat moord het land ontwijdt een oudtestamenteel begrip is. In het allerlaatste Bijbelboek komt het ook duidelijk naar voren. Ik denk aan Openbaring 6 waar de martelaren in de hemel tot God roepen om wraak voor hun bloed. Al zijn zij in de hemel, hebben zij het goed door dat hun vergoten bloed om verzoening schreeuwt. Het moet gewroken worden. Luister naar hun gebed:

En zij riepen met luider stem en zeiden: Tot hoelang, o heilige en waarachtige Heerser, oordeelt en wreekt Gij ons bloed niet aan hen, die op de aarde wonen? (Openb. 6:10)

Vandaag nog moet vergoten bloed gewroken worden. Daar mogen wij de Here om vragen, sterker nog, daar moeten wij Hem om vragen. Denk alleen aan al het vergoten bloed in ons land, aan de duizenden abortussen elk jaar gepleegd. Wij moeten niet schrikken als wij psalmen zingen waarin God als “de God der wrake” aangeropen wordt (bijv. Ps. 94). Daarom is het nadenken over de doodstraf in Gods wet een gepaste en ook actueel onderwerp.

Verdere Literatuur

J. Douma, *De Tien Geboden: Handreiking voor het Christelijk Leven*, tweede editie (Kampen: Voorhoeve, 1999) 306-312.